

ԹՎ 65

1859

1 ՄԵՊՏՄ:

ՊՈՒՏՏԸ

«Քան տարեկան եղաւ նէ՝ իր ծնողացը զիրար
չհոտրելու համար ամուսնացաւ. եւ մանչ մը եւ
աղջիկ մը ունեցաւ: Իայց մտօք լուրորովին աստ-
ուածային բաներու զբաղած էր: Ըմէն աշխարհային
զբաղմունքներէ հրաժարեցաւ. եւ իր դիտողութիւն-
ները դիտաւորաբէս մարդկային աղբին բարուց ապա-
հանութեանը վրայ շիտկեց: Օր մը իր սովորու-
թեանը համեմատ իր հօրը պաշտօնը պտրտելով չորս
դիտաւոր դրոնները գնաց, որ ճիշդ աշխարհի չորս
կողմը կը նայէին: Ընկէց աշխարհքի մը չորս կողմը
դիտեց. անոր պարունակած ամէն բաներուն ընդու-
նայնութիւնը նկատեց: Սէկ դրանը քով՝ տղաւորի
ցաւէ բռնուած կին մը տեսաւ. երկրորդ դրանը քով
տկարութեան վերջին աստիճանը հասած ծերեր: Եր-
րորդ դրանը քով՝ վերջին աստիճանի նստակութեանը

ցաւ կրող հիւանդներ, եւ չորրորդին քով հոգեւարք-
ներ, որոց բարեկամները տխուր գէմքով չորս դիւեր-
նին առած էին: Իր դաստիարակին հարցուց թէ ա-
սոնք ի՞նչ են. եւ թէ այս վիշտերը եւ տագնապ-
ները կրող մինակ ասո՞նք են. բայց լսելով որ բո-
լոր մարդկային ազգը այն օրէնքին տակն է, յայտ-
նեց որ աշխարհքիս բոլոր ցուարճութիւնները իր աշ-
քին ունիւնէ կերեւին մարդկային տկարութեան. այս
չորս աստիճաններուն քով. որ են ծնանելու, ծերու-
թեան, հիւանդութեան եւ մահուան քով: Հար-
ցուց թէ այս թշուառութիւններէս մարդիկը աղա-
տելու միջոցք մը չկա՞յ. եւ պատասխան լսեց թէ մի-
այն մէկ միջոց մը կայ. որ է աշխարհքէ բոլորովին
հրաժարուիլ. եւ հաւատքի ուժով եւ վարժութեամբ
իր խելքին վրայ տիրել: Այն ժամանակէն Մրաշե-
տի հաստատութեամբ միտքը դրաւ հրաժարիլ իր
թագաւորութենէն եւ կնոջմէն եւ ընտանիքներէն եւ
բոլոր աշխարհական ընդունալովութիւններէն: Այսին
ու բոլոր ընտանիքը անկեայ արգիլելու համար բո-
լոր հնաբք պարագայ տեղը բանեցուցին. ինտրա՞ որ
իր պաշտպանն էր, ձի մը տուած էր ասոր. այն
ձին հեծաւ ու փախաւ. Ուտիբայի թագաւորութեան
մէջ իւրաւճարաւ Կեսին քով գնաց. իր քանի մի ա-
շակերտներն ալ իրեն հետեւեցան: Ան իր ձեռ-
քովն իր մօրէքն ու մազերը ածիլեց. եւ կրօնական
պիկճակ մտնելով իր վարժապետը ինքն եղաւ: Մրա-
շիտի անունը ձգեց եւ իր Կամա ըսել տուաւ իրեն,
որ կով արծող ըլնել է. ինչ տարի խորին առանձնու-
թեան մէջ մնաց: Թործած աղիւսներով յատկութեամբ

(Թուղալու) տեղ մը կը պառկէր. եւ իր վերմակն
(Եօրդանը) կուպա ըսուած խոտն էր: Այնպէս էր
Տընտեղէն եւ փշե ձիւղեր եւ մեղս եւ Թուզ եւ ու-
րիշ պառուներ՝ որ աշակերտներն իրեն կը բերէին.
անոնք ալ որքան կրնար նէ քիչ գործ կ'ածէր. որ-
պէս զի Մատուածային ընտելեան վրայօք ըրած
մտածութիւններուն արգելք չըլլան, Մյս խստակրօն
կեանքը անկալայ բաւական տկարացուց: Քայց ետքը
կաթ փորձած ելով ուժը տեղն եկաւ: Հատ մեծա-
մեծ մարդիկ եւ ողիներ եւ անանուններ անգամ ի-
րեն ցայեւնութեանց հեկան: Իր Թշնամիներուն իրեն
դէմ լարած բաղմամբիւ որողայթներէն եւ առաքին-
ութենէն վար ձգելով համար դրդուած փորձութիւն-
ներէն յաղթութեամբ աղատեցու: Մյս առանձնու-
թեան մէջ վեց տարի ապրելէն ետքը իր կրօնական
վարժութիւնները լընցուց կարնան վերջին ամ-
սուան տանն եւ Տինդերորդ օրը իրիկուան վերջա-
լուսին. եւ աշակերտներուն իմաց տուաւ որ աշխարհ-
հական փորձութիւններուն ամենուն ալ յաղթեց, եւ
արքայադուն ըլլալուն հրապուրանայը վրայ ալ յաղ-
թանակ կանգնեց: Էէս դիշերին՝ սրբութեան վեր-
ջին ամտիճանը առաւ, որ որանա գրուելի: Եւ արեւն
որ ծագեցաւ՝ ճշմարտապէս կատարեալ եւ դերագոյն
հոգեւորականութեան մէջ ինքնագոյ զգացման ընտ-
լութեանը հասած էր: Եւն ատենը յայտնեց որ իր
վարժապետութիւնը բոլոր աշխարհք տարածելու ժա-
մանակն է. քայց առաջ իր հինգ աշակերտները քովը
կանչեց եւ ըսաւ. — Իմ սրբութեանս եւ նոր օրէնքիս
պատուական դանձը մահկանացու մարդոց մաքին վրայ

շուտով ազդեցութիւն պիտի չունէ . ուստի գեաւներ
կողմը մարդ համոզելու եռանդը մեղմացուցէք . քան
մենէն առաջ հոգեւոր պահեցողութիւն մը կատարել
պէտք է : Ետը համար մէկ ուրիշ անապատ մը քաշ-
ուեցաւ . եւ բառասուն եւ ինն օր հոն կեցաւ գիշեր-
ները աղօթք ընելով եւ շարունակ ծով կենալով :

“Ես քաջական ցործ էս կտքը Արուն գէկրի
պրահմանը (քուրմը) ասոր ներկայացաւ եւ հազար
շառաւիղներով ոսկիէ անիւ մը տալով . որ հոգեւոր
տիրապետութեան նշանակն էր , ըսաւ . կարծեմ քու
կին Պուտտա ըլլալէ մինակ քու երջանկութեանդ հա-
մար է . քու արարածները երջանկացընելու հա-
մար է . ուստի վարդապետութիւնը . տարածելու քա-
րեհաճէ . Բայց այն սրբազան անձը տակաւին անոր
խնդիրը կատարելու յարմար չտեսաւ ժամանակը : Աշ-
խարհի չորս մասերուն պահապաններն ալ եկան . եւ
ուեթը յաակութիւնները կամ խորհրդական զարդերը
առաջը դնելով ըսին . ո՞վ դու որ տասն կարողու-
թիւններու տէր ես . քու հրապոյրները յաղթող քաջն
ես . կաղաչեմք որ քու փրկարար հրահանգներովդ
մարդկային ազգի երջանկութիւնը յառաջագոյն ընելու
հաճիս : Բոնեց ազաշանքն ալ անիկայ հաճեցուց .
մինչեւ որ Խուրմուզտա գէկրի . (որ իրեն պաշտօնան
Խնտրային անունն էր) ինքն եկաւ . հետն ալ երկ-
նաւոր ողիներուն իշխաններէն երեսուն եւ երեք ողի
առած . եւ առաջը հռ-նի մը , այսինքն ծովային մեծ
խեցեմորթ մը դնելով ըսաւ . ո՞վ դու . որ փրկու-
թեան հոգեւոր ըմպելիքին ստեղծողն ես . որ արա-
րածը կը մաքրես եւ կը բժշկես իրեն բնական թրշ-

ուսումնականն՝ որուն մէջ կը քնանայ, քու վեճ եւ փրկարար ձայնդ լսելի ընելու հաճէ։ Այն ատենը կաւղամային հինգ աշակերտները հոն ներկայ էին. որ մինչեւ այն ատենը երեսնց մեծաւորին վրայ հաստատ դատում մը չէին կրցած ընել. աստուածներուն այս աղաչանքները անոնց խորհրդածութիւններուն եւ հետեւութիւններ հանելուն նիւթ կուտային։ Արջապէս անոնց մէկը կաւղամային վրան նայելով տեսաւ որ մարմինը բոլոր ոսկիի պէս կը փայլէր. եւ պայծառ ծածանչի մը մէջ մնացեր էր։ Օւռնիկի վրայ եկաւ եւ իր մեծաւորին երկրպագեց աստուածափայել պատիւ մատուցանելով, եւ անոր վրանին բոլորը ինն անգամ սրտաւեցաւ։ Ետը օրինակին հետեւեցան միւս չորս աշակերտները. ամենն ալ կաւղամային երկրպագեցին եւ ըսին. որովհետեւ դուն աշխարհի Պաւտա եղար, բարեհաճէ անցած ժամանակներու հազար պուտտաներուն աթոռը նստելու, որ Պընարիս հաստատուած է, պէտք է որ հոն պարապիս վարդապետութեան անիւր դարձնելու։ Այն ատենը Պաւտա անոնց աղաչանքին դիմաւ, ելաւ Պընարիս գնաց, իրեն նախորդ հազար պուտտաներուն երկրպագեց. եւ անոնց աթոռը նստաւ։

Սարգիսի Երանանքի

յոյժ ծառայած է՛նց ցոյց տալով որ ինքն ինքն
- ա՛յ՛ զի մարմնի մէջ մտած. զգո՛ւմ դուստր զմեքեմ զ՛ն
- աւու զո՛ւ, զ՛ն ծառայած է՛նց ցոյց տալով որ ինքն
- աւու միտ՛, զ՛ն մատուցած է՛նց ցոյց տալով որ ինքն

ԱՕԳԱՅԻՆ

Խորհրդարանի Բարեման-Բի-նէրը :

Լըպրէօն իր առած վկայութիւնը ասանկ կը շարունակէ :

« Եսիկայ (ի. Բիտու) ամբողջ տասն եւ հինգ տարի
« արեւելքի եւ արեւմուտքի հայերուն հետ տեսնուելէն
« եւ անոնց գիրքերը կարդալու պարտաւէլէն ետքը ամէն
« կարելի հաւատարմութեամբ թարգմանութիւններու
« ձեռք զարկաւ : Եւ ձեռագիրներէն կը թարգմանէր :
« վասն զի այն ատենը տակաւին հայերը տպարան
« չունէին* :

« Երդարեւ ի. Լըպրին կրնար կատարելապէս
համոզուիլ թէ ի. Բիտուին լատին թարգմանու-
թիւնն որ դուռ՝ իրեն բարեբաղդութիւն մըն էր :
Ես հայերէն լեզուին ուսմանը՝ որ տակաւին հիմայ
ալ աղէկ մը ճանչցուած է, յիսուն տարի պարտաւէլը,
եւ գրե թէ բոլոր կեանքը ի հաստանի եւ Պարս-
կաստանի հայերուն մէջ անցընելը եւ իր առաքինու-
թիւնովը բարի օրինակ ըլլալը եւ եպիսկոպոսական
աւտիճանը, ասոնք ամէնը մէկ տեղ գալով իրաւունք

* Եւելի ճիշդ կըլլար ըսելը թէ տպուած գիրք
չէր անցներ ասոր ձեռքը. վասն զի Ոսկան իր Ես-
տուածաշունչը արդէն 1666ին տպած էր, որ տա-
րին որ Բիտու տակաւին ի հաստան էր, նոյն տա-

կուտային կարծելու թէ ասոր գործը հայոց խորհրդա-
դատերուն ամեն կերպով պարեւ նման է։ Աստի
կայ որ մինչև հիմայ Հ. Աղայրեւնին պէս խորհած
չէ։ Այլ՝ խռտովանիմ որ եւ՛ ալ հայոց պէկեղեցիին
արարողութիւններ ճանցուած ատենս միայն ասորին
ծի դուցուցած առաջնորդին հետեւեցայ։

«Վայց որքան մեծ եղաւ զարմանքս, երբ մեկ
աստուածային նախախնամութենէ տնօրինուած պարա-
գայ մը յաջողցուց ինծի՝ ձեռք ձգելու խորհրդատեսու-
րին հայերէն բնագիրը ճշգուծեամբ խտւերէնէ թարգ-
մանուած։ Սէնէտիկի մտի թարմաններուն մեկուն
ձեռօքը։ Ձեռքս անցած անպարտութեանս թուականն
է 1832։ Հայերէն լեզուն բնաւ հզօտեմաւ ըստ իշ-
տաւերէնէ ինծի բաւական ընտանիք է, եւ կրնամ դա-
տել որ Վեփտուին թարգմանութիւնը չէ։ Վար-
րիէլ Վեփտեանինն շատ անման չէ որ հայ բահա-
նայ մը եւ յիշած թարգմանութեանս հեղինակն է։
Վեփտեանին Վայաստան անձնա՞քը լալը մեկ
պատճառ մը կը թեպէմ համարելու թէ չհայ լեզուն
որմեաւ իցէ գաղղիացիէ մը աղէկ գիտցած պիտի ըլ-
լի)։ Պորբան երկար ժամանակ որ այն գաղղիացիին հա-
յերան հետ բնակած ըլլայ՝ եւ որքան խղճի մտք
մտադրութիւն ըրած ըլլայ։ Վիտեմ որ հայերուն հիշ-
մանունս խօսանք լեզուի վրէժն խորհրդատեսու-
րայն ներում կը խնդրեմ լռեմ լռեմ որով թէնք անձնա-
յոյն մը թէ եւ յունարէն աշխարհաբար լածնի ալ են-
գոյաւնիցմ որո հիշատակս չիմքրած անձնա՞քը պիտի
րինները թէ՛ եկեղեցական եւ թէ՛ արտաքին տիրու-
ղիւրերը բաւական չտեսցո՞ւն էին։

իտալերէնն թարգմանուի թիւնովը այն միտքս կու տայ. թէ
 “Իեղեցիկ վարդը ցօղունին վրայ կը փաշիւլայ բազմա-
 մագունի տերեւներուն մէջ. Տերեւներուն վրայ գող-
 դօղուն վարդեր ճաղարներով կը ծփար՝ եւ մը ալ
 որքան հնարէ նէ նէ իտալերէն բնագրին մօտենալ
 լով նոյնը այսպէս ալ կը թարգմանեն. սակայն տրդիւն
 վարդը կը ճառագայ թէ մօր ցօղունին մէջ վրայ իր
 գոյն զգոյն փայլուն տերեւներուն մէջ. Գողդօղուն
 վարդեր ճաղարներով կը ծփան տերեւներուն վրայ”
 . “Ասոյդ չը լար արդեօք երբ ըսեմք թէ Հայ
 Եկեղեցանին թարգմանած այս մեղեդիքը Հայկե-
 տունն թարգմանածէն շատ տարբեր է” * * * Բերմն ան-
 սկիայ Հ. Իստուքնագրին ո՛չ նկարագրական ըլլաւ.

: ԳՅԵԱՅԻ ԷՅ ՄԻՐ

* Վարդապետի յիշեալ մեղեդիին վերջին հատ-
 ուածը ինչպէս որ վերը դրինք, գրաւարին մէջն է.
 “Ի վեր ի վերայ վարսիցն պղպղէր ծայիկ ծոյա-
 յին” ասոր մէջ ո՛չ վարդ կայ եւ ո՛չ ճաղարներ
 կամ բիւրաւոր. ուստի չենք դիտեր թէ Հ. Գաբ-
 ըիէին հայերէն օրինակին մէջ ինչպէս էր որ իտա-
 լերէնին մէջ “Ի վեր” “Ի վեր” բառերն աւելցուցեր է:

** Հիտալը ըսելով, երկուքին մէջ ալ սրբա-
 գրելիք կայ. Հ. Իստունն թարգմանածին մէջ շնաշ-
 խաղիկ հոռ, օրօ՛րէ ֆլա՛յրանս, հայերէնին մէջ չկայ,
 եւ հայերէնին վաւ առեալ բառերուն թարգմանու-
 թիւնը պիտի ըլլայ, որ Հ. Գաբրիէլ ֆլա՛մմէ՛ճճիա,
 կը բոցափայլէ կամ կը ճառագայ թէ բառով աղէկ
 թարգմանած է: Եսոր հակառակ, ի վեր ի վերայ Լարսիցն
 ՊԼԸԸԸԸ Ժաղիկ ծոյայինն ճիշդ բառական թարգման-
 ութիւնն է Հ. Իստունն լատիններէնը. “ս-բէ՛րիտ”

Ըմենդն ծանօթ է Սերվերեան հանգուցեալ Յովհաննէս Ղարտարապետ Ըմիրային՝ ազգիս մեջ ուսմունքը ծաղկեցընելու սէրը. եւ ազգը չէ՛ մոռցած տակաւին՝ եւ երախտագէտ ոգւով կը յիշէ Ըշգային Ղեմարանին Իւսրիւսարու նախկին հիմնադիրն ասիկայ ըլլալը. որուն անուրանալի արդիւնքը տեսնող ազգասէր ազնուամիտ անձինք մինչեւ հիմայ անոր անկումը կողքան, եւ վերանորոգելու ջանք ունին:

Իարեւիշատակ Ըմիրային արժանաւոր զաւակը՝ աշնիւ հարուծիւն աղայն Սերվերեան՝ Նոյն ուսումնասիրութեան փափաքը իր Սիհրան որդւոյն վրայ ՚ի գործ զնկելով ձեռքէն եկածը չննոյր անոր առաքինի գիտնական անձ մը ըլլալուն, եւ ուշիմ տղան տակաւին տասն եւ երկու տարեկան ըլլալով՝ իր մատուցած արիւնքին ձեռք տուածին չափ հայերէն գրաբար լեզուի վարժութենէն զատ Իւզղիներէն ալ բաւական վարժուած ըլլալով՝ բարոյական պատմութիւն մը թարգմանած է, որուն խորագիրն է քնապրին մէջ՝ Սերվերեան, որ է տաճկերէն իւշաք պէճէյի ըսուածը, եւ հայերէն աշխարհաբար Լաճուքի կըսուի. գրաբար յատուկ անուն մը ունենալով՝ յունական բառով Կոստանայ ըսեր են: Սենք աշխարհաբարը պատմութեանս խորագիր զնկելով իրրեւ իսկ հայերէն՝ հոս կը տպենք. երախտագէտ ուղերձ մը մատուցանելով թարգմանող տղուն հանգուցեալ պապուն:

յմէյն լուսնոյս ծաղմմոյ զոյ յմէյն լուսնոյս զոյ զմէյն

լաճգա՛րմէ՛ ՈՒՄԵՆՆԵՒԵՆՆԵՐԻՆ
 զմե սոքոս յայտնէ՛ ուրազապա՛ս սեմնա՛րոյն
 ուն զ՛ ցոյս զ՛ ցոյս զ՛ ցոյս զ՛ ցոյս զ՛ ցոյս
 ԱՅՐԻ ԵՒ ՈՐԻ

(Օր մը չափազանց տաք ըլլալով, խեղճ Մա-
 րիամը որ քանի մը ատենէ՛ ի վեր իր ամուսինը կո-
 րուած էր, իւր փոքրիկ սենեակին պատուհաններուն
 մէկուն առջեւը լուռ ու մրամըտութի մէջ նստած էր, ու
 պառուկներով բեռնաւորուած գեղեցիկ ծառերը կը
 դիտէր, որ իւր խրճիթին բոլորտիքը հովանոցի նման
 կը ձեւացընէին։ Եւ առտունէ՛ ի վեր հնձուած
 խոտերը դիզելով, որոնց շատը արեգակը չորցուցնէր
 էր, օրուան մէկ մասը աշխատութեամբ անցունելուն
 քիչ մը կը հանգստանար։

Օրվաշունչ հով մը ծաւերուն մէջտեղէն փչե-
 լով, արեգակին ջերմութիւնը կը բարեխառնէր. եւ
 դաշտին մէջի հնձուելու խոտերուն հաճելի անուշ-
 հոտութիւնը սենեակը կը բերէր։

Կապուտակ երկինքին վրայ լայն ու կարմրափայն
 բոցով ծածկուածը տեսնողը կ'ըսէր թէ եթե Երանայն
 սահմանին մէջ հրդեհ մը բռնկէր է,

Քչիկ քչիկ արեգակը լերան նոսրը կը ծած-
 կուէր. եւ լուսինն ալ առջի քառորդին մէջն ըլլալով,
 իր նորածին լոյսը սենեակին մէջը ծաւալելու կու գար։
 Ասիկայ գեղեցիկ օր մը յաջորդող զմայլաւի
 մըն էր, որ բնութիւնը իր ունեցած հարստութիւնը

ամեն կողմ մտադրածելով առաջատարի մը վըր խոս-
տանար քան ծառայողը ան սկիզբային քննութեան խորքի
Մարիամ մէկ հատիկ զաւակ մը ունէր Պէրտի-
նանտ անուանով, որ վեց տարեկան սիրուն փոքրիկ
տղեկ մը ըլլալով, պատուհանին կռթնած մօրկանը
քովիկը նստած էր:

Լուսինը իր վարդանման այտերը պայծառ լուա-
ւորելով, գեղեցիկ ու խարտեալ մաղերուն խոնգոպի-
ները ունէրուն վրայօքը կը ծածանէին:

Խեղճ կինը թէպէտ հանգչելու կարօտ էր, սա-
կայն բոլոր օրուան կրած տաքանպայման ջերմութեանը
պատճառաւ, իր հոգին անհամեմատելի վշտի մէջ էր:

Դեռահասակ Պէրտինանտը իր մօրը ցաւակից
կըլլար, եւ անիկայ կերակուր չուտելուն համար ինքն
ալ անորոժակ չունենալով, ձեռքէն դգալը վար դրաւ,
ու սեղանէն ելաւ, որուն վրայ տակաւին կծիճն ու
պնակով դետնախնձորը կը տեսնուէր:

Մարիամ մինակ թէ գարունէն 'ի վեր որբեւարի
ըլլալով, իր կորսուած երիտասարդ գեղացի ամուսինը
իրեն տշխատանքով ու խնայութեամբ փոքրիկ կալ-
ուած մը վաստկած էր, եւ ստակն ալ ինքը շուտով
վճարելու կարող չըլլալուն համար, կնոջմէն փոխ
առնելու հարկադրուեցաւ, ու ան ատենն ալ կալ-
ուածը կինը ժառանգեց:

Մարիամ կինը աղնուականութեան մասին ընտիր
էր, որ խեղճ որբ մըն էր, եւ իր ծնողքներէն լաւ
կրթութենէ 'ի զատ ուրիշ բան մը չէր ստացած.
Վասն զի ան թաղին ամենէն եւեկացի պարկեշտ եւ
աշխատասէր մարդու աղջիկն էր:

Այս երկու ներխուսարդ ամուսինները անբաժանելի սիրով մէկ տեղ կ'ապրէին, եւ զԼստուած ամէն գործքերն ալ գլուխ դնելով ամէն բանի մէջ իրենց Սուրբացածէն աւելի յաջողութիւն կը գտնային։ Եւ ամամիջմէջը որ զժնդակ ակտ մը զեղը ճարակելով քիչ օրուան մէջ խեղճին ամուսինը յափշտակեց։ Ինքն ալ նոյն ատենը վտանգաւոր հիւանդութեան մը մէջ իյնալով, բաղաքին մէջը սաստիկ կտորորմ եղած ժամանակին մահուանէ մազապուր ապտեցաւ։

Եւ աղիւղորմ թշուառութենէն ՚ի վեր իր գործերը շարունակեց, եւ ամուսինին օգնականութենէն ալ զրկուած ըլլալուն սաստիկ հագեալ մէջ էր։ Իր վիճակը հակառակ կերպով ըլլալուն, իր փոքրիկ ըստացուածքը, որ իրենց սովորական խնայութեան արդիւնքն էր, կորսնցուց։

Իր ամուսինը մեռնելէն առաջ ան բաղաքին հարուստ երկաթագործի մը քով տարիներով ծառայութիւն րրած էր, ու իր աշակը թեամբն ու աշխատասիրութեամբը իւր տիրոջմէն յարգանք ստացած էր։

Իր մահունէն ետքը մշակուելու համար հարկաւոր բաներ ծախելու առնելու պատեհ գտած ատենը երկրագործը անոր երեք հարիւր Փլորին ծառայութիւն ըրածէն, ու քսանեւհինգական Փլորին ալ հայթայթելու վարձքէն հատուցանել խոստացաւ, մինչեւ որ պարտքը վճարուի։

Եւս պայմանները քաջ մշակին կատարելապէս հաճելի եղան, եւ անանկ ալ ձգելու կատարեց, որ մինչեւ իր հիւանդութեան վայրկեանը, իր պարտքը մինակ թէ իսկուն Փլորին մնացեր էր, եւ Սարիւստի ալ աս բաներուն տեղեակ էր։

րերըս Հրասպուրկ տետրակ մը տպուեցաւ, որուն
խորագիրն է: «Յորանսայի Ազոստեան խոստովանու-
թեան եկեղեցիին մէջ շիօթ 'ի 1859»: Ս' ենք մեր
ընթերցողներուն ասկէց մէկ համառօտ քաղուած մը
պիտի ընեմք, որ անշուշտ հետաքրքրական բան մը
պիտի ըլլայ անոնց համար:

«Անանուն հեղինակը նախ կըսէ. «ուղղափառնե-
րուն* եւ ուղղափառներուն հակառակ հակափառնե-
թիւնները չեն կրնար խաղաղութեան մէջ մնալ, բայց
եթէ մէկ կողմէն որոշիչ յաղթութիւն մը ընելէն
ետքը»: Եւ խօսքը այսպէս կը շարունակէ:

«Ազոստեան խոստովանութեան հետեւող եկե-
ղեցիին անդամներուն մեծագոյն մասը, (այսինքն՝ ու-
ղղափառները)** կուզեն եկեղեցական նիւթերու
մէջ խոհական ազատութիւն մը, եւ մեր հայրերուն
հաստատած կրօնից ծիսարանին մէջ պարզութիւն պա-
ռուած մէջ միշտ զոսման զոսման զոսման զոսման զոսման

ուրիշ բողոքականներուն մէջ. ուստի ասոնց կրօնա-
կան մասնաւոր լեզուովը յետախաղաց ըսելը ուղղա-
փառութեան մօտ, եւ յառաջագէտ ըսելը անհաւատ-
ութեան մօտ ըսել է:

*Բողոքականներուն մէջ ուղղափառ բաւաճներ
այ կան, որոնք բողոքականութեան առաջին ժամա-
նակներուն բարոյականներուն վարդապետութեանը եւ
ժողովրդներուն վճռոյն կը հետեւին:

**Վարենթաղիցի մէջ բուն խօսքին կարգը ԴՆՈՒ-
ուածները վերոյիշեալ լրագիրինն են. մեր աւելցու-
ցած տեղեկութիւնները ծանօթութեան կերպով ե-
րեսներուն տակը կը գնեմք:

հեր*։ Եւոր հակառակ քիշուոր կողմը կողքէ նոր
ձեւեր մոցընել կամ մանաւանդ հին եւ շատ ատենէ
ի վեր մոցուած եւ աղէկ պատճառներու համար
յիշատակաց արժանի ժամանակ մը մեծ յարգութեան
արժանի մարդոցմէ խախտուած ձեւերը նորէն ըն-
դունիլ**։

Ստանկ նորութիւններուն հետ մեծագոյն մասը
չեն միմախաժմտուող չեն միմեջ գլխի մէջ մտնու-

*Սեր հայրերը ըսածնին հին բողոքականներն
են Լուծեր, Սէլանքիճոն, Եւայն, Վարդ-Ուր-
պակէլ ըսելով ալ կիմացընեն որ ինչ բան որ իրենց
աչքին պարզ չերեւիր նէ անոնց պարզութիւնը աւ-
րել կարծած բաները պիտի վերցընեն. անոր համար
ծիշդ խօսիլ ուզէին նէ պիտի ըսէին դարդը, կամ
փոխէլ, կամ յապաւել, բայց հասարակութեան մէջ
գայթակղութիւն չը պատճառելու աւելի յարմար գա-
լով պակէլ ըսածը ասիկայ գործածելնին վարպետու-
թիւն մըն է։

**Սեւ յարգութեան արժանի մարդիկ ըսածն
են Լուծեր, Ռուինկէլ, Կալլեն, Քառլըշաւ,
եւ ուրիշ ասոնց պէս մարդիկ. որոց մէկը բան մը
վերցընել ուզէր նէ մէկալները կը հակառակէին եւ
կը պարտաւէին, որով վերցուցած բանին համար մեծ
յարգութեան արժանի սեպուած մարդիկ չլերցու-
ցածներնուն համար որ նորի ժամանակի բողոքական-
ները չլերցուցին, յարգութիւննին կը պակսեցընէին.
ուստի մեծ յարգութեան արժանի ըսելը բացարձակա-
պէս չէ. երբեմն մեծ յարգութեան եւ երբեմն պա-
անարգութեան արժանի հասկընալու է բողոքական-
ներուն մտքովն անպամ։

ամենայն զօրութեամբ կը հակառակէր եւ ասիկայ իւր
լինանաւորանալի իրաւունքները լի եւ կատարեալ
կերպով ճանչնալով կընէ։ Երբ ինչ Ժամանակ
Ս. Ս. իրաւունքները կը հիմնեն նախ. անոր վրէ-
պայտը Լեւոնտեան խոստովանութեան հետեւողնե-
րուն հիմախու հետեւած ծիսարանին 1795 շ. շին-
ուած է։ Բնականաբար մը որ ողորակի դէպքերը մարդը
մտածութեան մէջ կը ձգէին, եւ քրիստոնէականին մէջ
էական եղածն ու արտաքին եւ առժամանակեայ ձե-
ւերը իրարմէ որոշելու յարմար կընէին*։

Եւ ինչորոգ՝ անոր վրայ որ այն ատենը ծիսարանին
— ինչպէս որ արդար քննաւ ինչ որ արդար մեզ

*Թէ որ հաւատոյ համար վտանգաւոր եղած ժա-
մանակը շինուած դաւանութիւնները ասանկ պատճա-
ռի մը համար բնգունելի պիտի ըլլան նէ՝ հաշա-
ծակքի ատեն եւ քրիստոնէից արիւնը հեղիղի պէս
քաղած ժամանակ դրուած կրօնական ջատագովութեան
գրքերուն վարդապետութիւնը իրենք ինչո՞ւ չեն ըն-
դունիր։ Աւելին այս է որ՝ մարդ մը թէ՛ ուղղափառ
ըլլայ եւ թէ՛ մոլորեալ, հալածանքի ատեն ալ խա-
ղաղութեան ատեն ալ իր զիտցածը կը խօսի. եւ
ժամանակի պարագան մարդոց խօսածին ճշմարիտ կամ
սուտ ըլլալուն անպարտք մը չըլլար. սկիզբէն մինչեւ
հիմայ ամէն ատեն միակերպ եղածն է ճշմարիտը.
Լեւոնտեան խոստովանութեան առաջին անգամի
չինուելն ալ շատ հանգարտ ժամանակ մը չէր ըս-
տովաններուն համար. երբ կայսրը եւ մեծ իշխան-
ներ իրենց հակառակ էին, եւ իրենց մէջ ալ երկ-
պառակութիւնը շատցած էր։ Աւստի թէ որ այդ մե-
ծադրոյն մասին ըսածը ճշմարիտ էր նէ՝ 1795ին նոյն
Լեւոնտեան դաւանութիւնը նորէն շինելու տեղ չէր

մէջ մտած այս փոփոխութիւնները 1789ին յաղթանակ
գտնուած գաղափարներուն մէջ մեր նախնեացը վրայ
յարձակող ծանր փորձանքներուն քննադիւցումէ ետեւ
տակը շինուեցան* Կ իոյեան մարտի 9 ղ դատ քրտո
Պրորոգ անոր վրայ որ այս անգին վաստակին տր
երաշխատոր եւ պաշտպան է Հիմայ մեր երկրին քա
ղաքական սահմանադրութիւնը եւ կայսեր խօսքը** Եղ
Վսկէց կը հետեւի, կըսէ տնտրակին հեղե
Յի զմայն Եղեղոյի քաղաքական մեծ մեծ մեծ

մար: Բայց ասոնք իրենց խօսքը իրենց ըրած պատ
մութիւնովը կարեն

* 1789ին յաղթանակող գաղափարը քրիստոնէու
թիւնը կամաց կամայ թեթեւեղրեցու եւ ետքը բո
լորովին վերցրեցու համար Վ օլթերի եւ համա
խօհներուն մտածած վարդապետութիւնն էր: Եւ ասկ
գաղափարներու անդիւցումէ ետեւ տակ շինուած հաւա
տոյ դաւանութիւն մը հին նոյնանուն գաւանութիւն
նէն բուն պակսեցընէ նէ՝ աղէկ նշան մը չէ, եւ
անիկայ արդարացընելու եւ ընդունելի հոգըրեցու
փաստ մը միայն անոնց առաջը կրնայ ըլլալ որոնք
մինչեւ հիմայ 1789ին յաղթանակող գաղափարներուն
ազդեցութեան տակն են, եւ անիկայ Հարուսակել
կուղեն:

** Ոչ երկրին քաղաքական սահմանադրութիւնը
եւ ոչ կայսեր խօսքը հաւատոյ նիւթաց մէջ զօրու
թիւն ունեցող բաներ չեն: ասոնք հաւատքի բանն
րու չնառնուելով միայն քաղաքականօրէն հաւ դպրո
ութիւն եւ խաղաղութիւն պահելու կրնային: Ուս
տի այս ալ 1795ին շինուած Քէրոստեան խոստում
վանութիւնը ընդունելի ցուցընելու փաստ է:

նակը որ եկեղեցւոյ անդամներէն մէկն ալ իր բաւեր
չունի այն անգին վաստակը մեր ձեռքէն հանելու*
եւ ո՛չ ալ պակսեցընելու եւ մենք չեմք խոր-
հուրդ տար որ բնական ճամբով անանկ բանի մը
փորձ ընեն։ Այլոսն որ վախը երբեմն սիրտ կու-
տայ եւ հակառակարդը կը դրգռէ. ահա անոր մէկ
օրինակը**։

“Նետեալքար մեծագոյն մասը կրօնից դորձքե-
րուն մէջ ամէն յետախաղաց փոփոխութիւնը կը
հերքէ. եւ բնաւ չուզեր ուրիշի դաստիարակ-
ութեան տակը մնալ։ Չուզեր որ դատապարտու-
թեան պատժոյ սպառնալիքով իրեն արգելաւի այս
ինչ կամ այն ինչ քարոզելը մտիկ ընելը։ Իր հաւա-
տացածը կամ չհաւատացածը բննելու իրաւունք մե-
կին վրայ ալ չձանձնար։ Ըռաքեալներուն եւ վե-
րանորոգիչներուն խօսքերը հովիւներուն կը յիշե-
ցընէ։” հաւատքով ձեր վրայ տիրել չենք ուզեր։

* Նետեալքարները ճիշդ է. բայց պատճառ վե-
րոյգրեալները չեն. բողոքական դրութեան այն յօդ-
ուածն է որ կրօն թէ ամէն մարդ իր հաւատքը չէ՝
թէ մարդոցմէ՝ ալ սուրբ գիրքէն կը սովորի։ Այս
կարծիքիս վրայ եղող մարդ մը կրօնական շիւթերու
մէջ ուրիշ մարդոց հաւատացածին կամ գործածած
արարողութիւններուն խառնուելու իրաւունք չունի։

** Տեսարակին խօսքին վերջին կտորը ըսել կուզէ.
անանկ փորձ մը ընողը գէշ կը գտնէ. որով ըսածը
սպառնալիք կըլլայ. բայց վախէ առաջ եկած, ինչ-
պէս որ կրօն ըլլէ՝ նախ ուրիշ հեղինակը։

այլ ձեր տրախուժեանք գործակից ըլլալ կու-
զենք*։

*Այս վկայութիւնը մէջ բերելն ին կը ցուցնէ որ բողոքականները ամէն տեղ եւ միշտ կը սիրեն ի-
րենց ամէն բաժին եւ ըրածին սուրբ գիրքէն վկա-
յութիւն մը բերելը, կուզէ յարմարի, կուզէ չյար-
մարի. մտքին չեն նայիր, բառերուն յարմարելուն կը
նային։ Սուրբ առաքելոյն ամբողջ խօսքն է այս. «այլ
իս վկայ զԱստուած կը կոչեմ՝ անձին իմոյ, զի վասն
խնայելոյ՝ ի ձեզ ո՛չ եւս եկի ՚ի Արմէնոս, զի ո՛չ
եթէ տիրենք ձեզ հաւատովքս, այլ գործակից եմք
շնորհացդ ձերոց. բանցի հաւատովք հաստատեալ
կայք։ (՚ի. Արմէն. Լ. 23)։ Արգիճեալ առաք-
եալը Արմէնոս երթար նէ անոնց աւելի ծախք ընե-
լուն պատճառ պիտի ըլլար, որպէս զի զինքը կերա-
կրեն։ Ինչպէս որ մէկ երկրի մը տիրապետողները ի-
րենց տիրած երկիրն երթան նէ՝ անոնց ծախքը այն
երկրացիք կընեն, առաքեալը կըսէ. ձեզի հաւատք
բարոյզելով եւ ձեզ քրիստոնեայ ընելով ձեր վրայ
տիրելու իրաւունք մը չեմ ստացած։ այլ միայն ձեր
հոգեւոր շնորհք ստանալուն (եւ չէ՛ թէ ուրախու-
թեանը) գործակից եմ։ Իայց տեսրակը դրողին մըտ-
քովն ալ հասկընամք նէ՝ չտիրելուն պատճառը իա-
յելով կը տեսնենք որ բողոքականներուն օգուտ մը
չունի այս խօսքը։ Հաւատքով ձեզի չեմք տիրեր
կըսէ. վասն զի հաւատքով հաստատուած կը կենաք։
Իսկ ասոնք որ Ազգոստեան դաւանութեան հետեւող
կրտսէն, ըսել է որ հաւատքնին այն դաւանութեանը
համեմատ պիտի ըլլայ, որ 1530ին շինուեցաւ, 1795ին
աւազին շինութեանէն 265 տարի կտքը փակեցին.
ըսել է որ հաւատքով հաստատուած չեն։ Աստի
առաքելոյն խօսքովն ալ ու՛մ մը աւանալիք չունին։

անորժակ կը բանայ, քեզ լսարեսխառնութիւնը թող
 չտար որ մարդ անով աւրուի որ խոցաւոր լինելու
 պիտի թուէր թիւնը մարդոյս մարմինը ժիրու ճար-
 պիկ կրնէ. Եւ հաստատ Եւ զորեղ առողջութիւն
 մէջ կը պահէ զանո՞յն զի զի յգամ զն զգալով
 զգալ Պարսիկ թագաւոր մը Պոստաֆա իրախֆին
 մէկ ճարտար մօտիկ մը խրկեց. Եւ իկոյն Պոստա-
 ֆաին պաշտոն եկած քանիչ հարցոյն թէ Եւ պաշա-
 տին մէջ ի՞նչ կերպ կը վարուին. Պատասխան տը-
 ուին. Եւ անօթիւնանք նէ, հաց կուտեմք, քաղց փորե-
 լին լըման չեմք կշտացրնէր. Իժիշկը երբ անիկա
 լսեց՝ Եւ հոս պէտք չեմ ըլլար ըսելով իր վերկերը
 դարձաւ. Եւ քան զի խոցաւոր լինելու զն մոլորեցաւ
 Եւ թէ որ առողջութիւն բնական եկանք կուգես, նէ
 իմատուներն խօսքը որ վերը գրեցինք մտքէդ մի՛
 հաներ. Կերակրոյ զոնարձութիւնը երբ շաիր անց-
 նի միայն մէկ վայրկենի մը համար է. Եւ ան-
 դամ սուղի կը նստի մարդուն. Եւ երբ քնութիւնը
 րոնադատես որ իր չոզածը ընդունի, ետքը շատ
 ջանցնիր քնութիւնը իր կրած քնութեան վրէժը
 քեզմէ կանոն. Եւ սոր հակառակ, Ժուժկալութիւնը
 նոյն րոպէին զոնարձացրնէ լըման մը չունի քան
 ետքը քաղցը Եւ հաճելի կը լիայ. Եւ թեւեւ չի հա-
 կաւոր ճիւղութեանը րարեխառն կերակուր մը ուտելու
 գտնուեցաւ Պատուին տունը. Եւ շատ զոնարձա-
 թիւն իմացաւ. Եւ զորդ որը անոր պատահելով լըմա-
 րարեկան երեկոտան կերակուրներդ ինծի շատ ա-
 խորժէլի եկաւ. որովհետեւ կրնամ փոքր ալ խոցե-
 րանել

Եւ զհետիւն թաղաւոր մը բարեխառնութիւնով եւ
մարմնոյ կախանքով իր խառնուածքը արդիւնէն հազարա-
ւորն ըրաւ։ Երբէք դանդաղ չըրաւ թէ կերակու-
ները համով չեն կամ աղէկ եփած չեն։ Սակաւապէս
կերակուրէ մը ետքը ձի կը հեծնար եւ շատ կը
նորոգէր։ Եւ քանակի մէջ իրիկունները գետինը յարդ-
իւնել կուտար, անոր վրայ կը պառկէր, գլուխը քանց,
առանց անկողնի եւ վերմակի (եօղան)։ Եւ միայն իր
մերարկուն (մանթան) վրան կտռէր։ Ետով երկաթի
պէս մարդ մը եղաւ։ Հոգնիլ անեկեմն զիւր գիտնոր
տալի Բոնկայ օր մը նինոյնալով իր թագուհին մօրը
շարժանի քղած յարդանքին եւ ակնածութիւններ գէմ
պակասութիւն մը ըրաւ։ Թագուհին սիրտը շատ ցա-
ւելով իր խննեակը անանձնացաւ։ Եւ միւս ժօրն ալ
տակէց Կուրս չելաւ։ Թագուհորը մայրը չունենելով
չգալուն պատճառը հարցոց եւ հասկըցաւ։ Գաւաթ
մը գինի յեցընել տալաւ իւր անուա թագուհին քով
ընկնաց։ Եւ քով մը մարդուն վրայ դի մը բաւար
նաց Բաւ։ Տիկին լսեցի որ երեկ յայտնութեանս
դմէջ իս զին մոռցնի եւ եւ քեզի արժանի անկածու-
ցութիւն չեմ բեր։ Եւ քեզմէ թողութիւն ուզելու
եւ մէկ մըն ալ այսպէս յանցանք մը չգործելու հա-
մար այս գաւաթս քու կենացդ կը թմնմ։ Իմ կեան-
քիս մէջ ասիկայ դերջին իմածս պիտի ըլլայ։ Խօս-
քին վրայ կեցաւ։ Եւ այն օրէն ետքը մէկ մըն ալ
բերանը գինի չըրաւ։

Մարդ մը որ վեց մարդու կերածի շաւի բան
նկատէր։ Եւ արդիւնի շերտիկոս Գ. Թագուհորն ներ-
կայացաւ յուսալով որ ասանկ մէկ քաջագործութիւն մը

Արոպայէ գուրս պըտըտող հռոմէական բարոգե-
ներուն ժամանակ ժամանակ Արոպա խրիած նստակ-
ներին ժողովուած եւ քանի մի հատոր տպուած է
Լեւոնդական եւ շահեցող նամակներ, լէւեր թիւիւն է-
րիցիանդ անունով: Ըսոր քսան եւ երկու երորդ հա-
տորին 241 երեսը (տպ. փարիզ, 1781): Հետեւե-
կալը կը կարդանք, թիւ թիւ բոլոր գրքերն ալ ինքե-
րայեցեալ լեւոնդական ըստածը աչքի հիւանդութիւն մըն
է, որով հիւանդացողը ցերեկին աղէկ կը տեսնէ.
բայց գիշերը ճրագի լուսով ալ բան մը չկրնար
տեսնել: Մեր Արոպայի բժիշկները կըսեն լիճ այս
հիւանդութիւնը անբժշկելի է. եւ այս հիւանդու-
թիւնս ունեցողներուն աչքը բաց կ'ըլայ, բայց բան
չտեսներ, Լմէն ատեն քսելով սովորական ըրած
տեղերն անգամ խարխալելով կը քայլէ: Այս բորբո-
քում կիմանայ աչքին մէջ. ո՛չ տաքութիւն եւ ո՛չ ալ
խըխիւ մը: Ըսածը վառած ճրագ մը բռնէ, քան-
կեմք մէջ բան մը չտեսներ. ճրագին լոյսն անգամ
չտեսներ, միայն մէկ առանց փայլման մութ գունով
կրակի գնտալի պէս բան մը կը տեսնէ:

«Շինացի մը տեսայ որ ամիս մը այս հիւան-
դութիւնը կրեր է. եւ ուրիշ շատերու պէս բժշկուէր
է ղեղով մը որ հոս պիտի գրեմ: Ինքն ինծի պատ-
մեց որ իրիկուն մը սաստիկ բարկութիւն շարժելուն
միջոյն այս հիւանդութիւնը եկեր է. եւ բժշկուելէն
ետքը նորէն քարկանալով նորէն կրկնեց է. եւ նոյն
գիշերով դարձեալ աղէկցեր է: Երբ որ անկողնու
մէջ ըսած զեղն է այս: Եւ անկողնու ունէ.
ցող արու կամ եգ ոչնաւի մը լերդը (սեւ ձիւրը,

(ոչխարին զլուռն գոյնը նայելը շատ հարկաւոր բան
 մը չէ)։ Նինուֆար բոյսին տերեւին մէջ պրլէ՛։ (Նի-
 նուֆար մէկ ծաղիկ մըն է, որ ջրօտ տեղերը եւ լի-
 ճերուն եւ դետերումս կգտնուի ինքնին կէ՛ բաւական
 տաճկերէն իւլեւֆէր չի չէյի կը ընեն)։ Բայց ասոյ
 փայտէ դանակով մը կը տրտէ՛ եւ մէջի ջեղերը եւ վո-
 րայի մաշկը հանէ՛։ Ա՛ռան քիչ մը ապէկ պարսկա-
 լի (թէնէքուար կամ պորա) ցանէ՛ եւ հողէ պատուհով
 մը կրակի վրայ դիր ետի։ Բէքը կուրցած մարդուն
 գլուխը մեծկակ լաթ մը ձգէ՛ որ ծլումս ատենը պը-
 տուեն ալ մէջն առնելով մինչեւ գետինը հասնի։ Ա-
 փած ատենը լերդին ամբողջ գոլորշիքը աչքին դա-
 լով աչքէն այն անասնաւոր հիւթը տարցունքի ապէս
 դուրս կը թափուի եւ կոյրը կը բռնուի։ Բ՛ն լաթը
 գլուխը չձգելով ալ կրնայ իլալ, լերդը ստիպական
 կերպով եփած ատենը գլուխը եւ աչքերը այն գո-
 լորշիքին վրայ բանելով։ Երբ որ քիչ մը դուրս
 անցնէ որ Եւրոպա ալ այս գեղս փորձեն եւ օ-
 գուտ մը անեն են՛։ Ենաստան Եւրոպայի մէկ ակ-
 տանի բան մը սովորեցուցած կըլլայ։ Բարդս իր աչ-
 քին տեսութենէն պատուական ի՛նչ կրնայ ունենալ։

Ինչ որ Եւրոպա ալ այս գեղս փորձեն եւ օ-
 գուտ մը անեն են՛։ Ենաստան Եւրոպայի մէկ ակ-
 տանի բան մը սովորեցուցած կըլլայ։ Բարդս իր աչ-
 քին տեսութենէն պատուական ի՛նչ կրնայ ունենալ։

Ինչ որ Եւրոպա ալ այս գեղս փորձեն եւ օ-
 գուտ մը անեն են՛։ Ենաստան Եւրոպայի մէկ ակ-
 տանի բան մը սովորեցուցած կըլլայ։ Բարդս իր աչ-
 քին տեսութենէն պատուական ի՛նչ կրնայ ունենալ։

Ինչ որ Եւրոպա ալ այս գեղս փորձեն եւ օ-
 գուտ մը անեն են՛։ Ենաստան Եւրոպայի մէկ ակ-
 տանի բան մը սովորեցուցած կըլլայ։ Բարդս իր աչ-
 քին տեսութենէն պատուական ի՛նչ կրնայ ունենալ։

Ինչ որ Եւրոպա ալ այս գեղս փորձեն եւ օ-
 գուտ մը անեն են՛։ Ենաստան Եւրոպայի մէկ ակ-
 տանի բան մը սովորեցուցած կըլլայ։ Բարդս իր աչ-
 քին տեսութենէն պատուական ի՛նչ կրնայ ունենալ։

Իշու այսու ամենայնիւ իմանալ կուղին թէ ո՞ր է
այն գերեզմանը, եւ մէջը ո՞վ թաղուած է։

Հրեշտակաց գերեզման՝ Խաղիայի մէջ քանի մի
տեղ կայ։ Բայց յետուի այս անունովս կը զօուցուին
Կաթօլի քաղքիները։ Եւ մէջի թաղուածներն ալ
Հրեշտակ են։ Վասն զի Տէրն մեր ըսաւ, որ մեռել-
ները յարութիւն առած ատենը Հրեշտակի նման կը-
լան։ Եւ իբրեւ Հրեշտակներուն մէկ մասը ամբարտա-
ւանութեամբ իրենց մեծութենէն ինկան եւ յաւի-
տենական պատիժ ընդունելով սատանայ ըսուեցան։
Ասորեւթ այնպէս սահմանեց որ անոնց տեղը մար-
դիկ լեցընեն ասոր համար արդար եւ անմեղ մարդիկ
սխրաբէ՛ Հրեշտակ կըսուին։ Եւ ասոնց թաղուած տե-
ղը Հրեշտակաց գերեզման կըսուի։ Իսկ այս
մարդկաց որովհետեւ մարդս մեղանշական է, յան-
մեղութեան մեռած մարդ գտնելը եւ անիկայ Հրեշ-
տակ եւ անոր գերեզմանը Հրեշտակի գերեզմանն
ուանելը դիւրին բան չէ։ Այսու ամենայնիւ անկասկա-
ծ ելի եւ որ Վանք տղայքը որ մկրտութեամբ աղա-
մային սկզբնական մեղքէ ազատուած են, եւ խելա-
հաս չըլլալով անձամբ ներդրածական մեղքի տէր ը-
լալու կարող չեն, իրենց անմեղութեամբ մէկ մէկ
Հրեշտակ են։ ուստի Խաղիայի մէջ այսպէս տղայ
մը մեռնի նէ՛ եկեղեցիներուն զանգակները կը զար-
նուին։ ննջեցելոյն դապաղը փառաւոր կը զարդարեն։
մեծ հանդէս կընեն յուզարկաւորութեանը։ Եւ ննջե-
ցելոյն ձեռքը շաքար կը բաժնեն։

Կաթօլի մէջ մասնաւոր սովորութիւն կայ որ այս
զանմեղ ննջեցեալները հասարակաց գերեզմանը չեն
թաղեր։ այլ եկեղեցին կը տանին եւ աւալ սկզբնին

առաջին կը թաղեն . եւ այն գերեզմաններն են որ հիշ-
 րդէայ հերիւխան կըսուին : Ենթեցելոյն համար եղած
 հանդէսը տեսնողը խաւացի ըլլայ նէ՝ պղտիկ տղայ
 մը ըլլալը շուտ կը հասկընայ . այն տեղացիներուն
 սովորութիւնը չգիտցող օտարական մը ըլլայ եւ հար-
 ցընէ նէ՝ հրեշտակի մը յուղարկաւորութեան հանդէս
 ըլլալը լսելով կը տարակուսի եւ մեկնութիւն կուզէ :

Եկեղեցւոյ հին դարերը՝ սուրբ նահատակներուն
 եւ սքանչելագործութիւնով եւ սուրբ վարքով եւ
 ուղիղ հաւատքով վկայեալ մարդոց մարմինը սեղան-
 ներուն տակը կը թաղէին . մանաւանդ՝ եկեղեցի մը
 շինելու համար մէկ սուրբի մը մարմին պէտք է կը-
 սէին որ սեղանին տակը թաղեն : Եւս սովորու-
 թեանս հիմը առաքելներուն ժամանակէն կը զըտ-
 նեմք : Սուրբն Յովհաննէս աւետարանիչ յայտնու-
 թեան զորքին մէջ աւսիւք մը տեսած կը պատմէ , որ
 Եստուծոյ բանը եւ անոր վկայութիւնը ունենալուն
 համար կնքուած ամէն մարդոց հոգիները սեղանոյն
 տակն էին (Գալտե . Ո . 9) . ասկէց պատշաճ տես-
 նութեցաւ որ մարմիններն ալ եկեղեցիներուն սեղա-
 նին տակը թաղուին : Սրբոց նահատակաց գերեզման-
 ներուն վրայ սուրբ պատարալ մատուցանելու յիշա-
 տակը շատ հին եւ առաքելներուն շատ մօտ ժա-
 մանակները կը գտնեմք :

Ելեւ-այլ-Ելեւ : Իրիկուն մը սենեակիս մէջ նըս-
 տած կը մտածէի կըսէ Լյօծ ծի , եւ սկսած լրագրիս
 վրայօք ասկէց անկէց լսածներս կը խորհէի : Լս ին-
 ծի կըսէի . արդեօք լուրերուն հետ՝ ընթերցողնե-
 րուն զուարճութիւն բերելու բաներս ալ շարունա-
 կե՞մ ինչպէս որ սկսայ . կամ թէ ամէն բան ծանր-

աւթնամեակ պատմեմ, որպէս թէ Ժամերն ինքի վրայ
մեծ պիտի մը կը գրեմ կոր: Այսան զի լրագրիս աւար
աւարիս թերթը երեւեալէն անվիջպէս ետքը քանի
մի տեղ քաջի պարտի ցայ որ անոր վրայ հասարակաց
կարծիքն իմանամ: Եւ անոր հետեւելով հասարակ
ութեան հաճոյ ըլլամ: Եւսմը լսեցի որ ծիծաղանք
չարժ ինոր հրգած ու թիւններ շատ կան մէջը: Եւրիշ մը
կրնէր թէ անիկայ կարդալով շատ աղէկ եւ գործ-
ութեամբ ժամանակս կանցընեմ: Ոմանք ղուարձակ
մանկալի կուզեն: Ոմանք կրնեն որ ամէն բան
մէջի ձգելով միայն լուր տալու է: Եւրիշներն ալ
կրնին: Ինքի ոչ վարձելու տուն պէտք է, ոչ
ծախու գեղահատ կամ ձկան խաղ ունիմ, եւ ոչ առեւ-
արական գործ: Ես միայն կարդալ ու խնդր կուզեմ:
Ասոնք լսելով ես ինքի կըսէի: Հիմայ ես ի՞նչ
ընեմ: ամէն մարդ ի՞նչպէս գոհ ընեմ, որուն ա-
խարժակին հետեւիմ: Ասոնք մտածելով մէջ մը գրիշ-
մելանը կը թաթիւնէի եւ մատներուն մէջ կը բընէի:
մէջ մը սպուռի (սիւնկէրի) քսելով կը օրրէի: Թուղ-
թի վրայ բաւ մըն ալ չէի կրնար գտնել գրելու:
Այդ մըն ալ յանկարծ սենեակիս մէջ դիմացս զար-
մանալի կին մը տեսայ որ չեմ կրնար ծիշդ տողա-
գրել: չեմ գիտեր թէ որպէս եւ ի՞նչպէս եկեմ սեն-
եակս մտեր էր:

Ինքին տեսքը փոփոխական էր: անանկ որ չը-
կրցայ աղէկ մը գիտնալ, ուստի չեմ կրնար ալ ըսել
թէ ծեր էր, թէ մանկամարդ օրիորդ: գեղեցիկ էր
թէ տղայ: ձերմակ էր թէ սեւ: վասն զի իրա-
րէ տեսէ աչք ամէն որպիսուն թիւններն ալ վրան կե-
րեւէին: քիչ ժամանակի մէջ մէկէն մէկային կանցներ:

Լմեն մարդ պիտի կարծես որ այնպէս յանկարծաճան տեսիլքէ մը շատ վախցած լլլալու հետ յայց իրօք այնպէս չեղաւ անոր շարունակ մէկ կերպարանքէ որիչ կերպարանքի մը փոխուիլը զիս այնքան զարմացուց եւ անանկ զուարճալի եկաւ որ մեծ բերկրութիւնով աչքս տնկեր վրան կը նայէի աչքս անկէց չէի կրնար զատել, ատեն ատեն փոխուելը տեսնելու յուսով Կապուց Գալիս Եւստիւսի

Եւ Զագած Տագուտն ալ այլ եւ այլ գունով էր եւ այն ամէն գոյներն ալ անդադար կը փոխուէին Եւստիւսի ի՞նչ ըսեմ Եւստիւսի Տագուտն Եւստիւսի Տագուտն ալ մէկ մը երիկ մարդու ձայնի պէս Տագուտն եւ երբեմն կնիկ մարդու ձայնի պէս բարակ կը Տանէր երբեմն ուրախ եւ երբեմն սաստիկ տրտմութեան մէջ ինչ կածի պէս կը Տագուտն անանկ որ ամէն գործքերը արտաքոյ կարգի էին Եւստիւսի մէկդիէն անդադար կերպարանափոխ եղած ատենը քիչ մը Ժամանակ երեսը նայեցաւ նէ անոր հարցուցի Թէ որ վէ եւ ինչո՞ւ եկեր է Եւստիւսի պատասխանեց

Վիտնաս որ դիմացդ անանկ կին մը կը տեսնես որ Տագուտն Եւստիւսի սիրելի է ուրիշ ամէն կնիկ մարդոցմէ աւելի կին մը որ մարդկային կենանքին ընթացքին մէջ ամէնուն ալ կօզնէ եւ կը զբօսողունէ Եւստիւս որ չէ Թէ միայն զուարճալի պարտէզներուն եւ յօսկեղարդ պալատներուն մէջ այլ եւ լեռներուն եւ ձորերուն եւ անտառներուն մէջ ալ կրնամ ինծի նայողներուն բերկրութիւն պատճառել Եւստիւս կը գնեմ պատկերներու միջ բանաստեղծներուն եւ կեղծ պատմութիւն շինողներուն գիւտերուն մէջ արուեստագործներուն բանածներուն մէջ եւ ուր որ ես չգտնը

իմ ամէն բան անհամ անշնորհք կերելի. եւ մահոյ
չափ ձանձրութիւն կը պատճառէ: Եւ որ բաներ կը
գտնուին նէ իմ պատճառովս է. եւ թէ որ ես չըլ-
լայի, աշխարհք պառաւներէն ԳՈՏ կըլլար: Երբ
գտնուած նոր նոր բաները շատնան նէ այն ատենը
հիներուն ձեռք կը վարնեմ. երեսան կը հանեմ որ
մոռցուած ըլլալով նորի պէս կերելին եւ հաճոյ
կըլլան: Ես ալ պէտք է գիտնաս որ մարդոց սիրտը
իմ ձեռքիս տակը միշտ վարժութեան մէջ կը բռնեմ.
որ երբեմն այսինչ նորերուկ բանին եւ երբեմն մէկ
ուրիշի վր կը հասնին. շեմ թողուր որ մէկին վրայ
հանգարտ ու հանգիստ կենան. միշտ փախաքող եւ
աշխոյժ եւ ժիր կը պահեմ. որով ամենեւին չձանձ-
րանար. եւ թէ որ մէկ վիճակի մը վրայ շարունակ
կենար նէ ապակ չէր ըլլար. մեղք կըլլայ քեզի թէ
որ դրած ատենդ զիս քեզի խորհրդակից չառնես
քեզի մեղք կըլլայ: Իսոսք հասկընարու համար. հի-
մայ շատ աղէկ կը տեսնեմ կոր որ գրեկիքներուդ ԻՆՉ
ոճ եւ կերպարանք տալուդ վրայ շուարեր են. բայց
թէ որ ինծի մատահին բանդ գէշ չերթար:

Են ատենը ըսի. կը տեսնեմ որ շատ յարմար
ժամանակին եկար ինծի քաջալերութիւն տալու եւ
ԻՆՉ պէս կընամ քեզի չհնազանդել. որ այդպէս բա-
նէր կը խոստանայ ինծի. Յաիտեան քեզի ծառայ
եւ գերի կըլլամ: ԻՆՉ պիտի ընեմ նէ ըսէ՝ ինծի.
Են ատենը վնհ մէկ ձայն մը ունեցած. ծանր կերպ
պարանք մը զրեցաւ. եւ հանդերձը ծիրանի դօտիի
պէս զոյն զգոյն ընելով ըսաւ. ես այլեւայլ ի՞նչ եմ
դէմքիս եւ հարողտիս նմանէ. Ես բազմ անե-
րեւոյթ եղաւ: